

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Lausuntopyyntöne 22.11.2016 (STM075:00/2011)

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE ALKOHOLILAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry lausuu seuraavasti:

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi alkoholilain kokonaisuudistus ja tuoda nykyisen lain perusteella annettujen asetusten pääperiaatteet lakitasolle sekä purkaa myös normeja. Esityksen mukaan alkoholilain keskeiset periaatteet kuten alkoholipitoisten aineiden valmistusta ja myyntiä koskevat keskeiset velvollisuudet säilyisivät pääosin ennallaan. Luonnokseen sisältyy myös työ- ja elinkeinoministeriön toimialalle kuuluva majoitus- ja ravitsemustoiminnasta annetun lain muutosesitys, jolla vapautettaisiin ravintoloiden aukioloaikasääntely. Alkoholijuomien anniskeluun liittyvää sääntelyä on tarkoitus purkaa.

Esitykseen liittyy muutos aiempaa vahvempien alkoholijuomien luvanvaraisessa vähittäismyynnissä eli kaikkien enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien tuominen ruokakauppoihin. Lisäksi otettaisiin käyttöön käsityöläisöluiden vähittäismyyntijärjestelmä kyseisten oluiden valmistajille. Uutta olisi myös mahdollisuus myöntää vähittäismyyntilupa anniskeluravintolalle. Käyttöön otettaisiin luvanhaltijoiden omavalvonta tehostamaan lain toimeenpanoa.

Alkoholilain modernisointi on SAK:n mielestä perusteltua, mutta on vaikea nähdä, että esitetyllä lakiuudistuksella pystyttäisiin vähentämään tämän hetken tilanteesta alkoholista yksilöille ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja tai sillä pystyttäisiin lisäämään kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia.

Vaikutusten arviointi

Merkittävin uudistus on aiempaa vahvempien alkoholijuomien tuominen Alkon myynnissä laajempaan kauppojen, kioskien ja huoltamoiden vähittäismyyntiin. Tämä tulee SAK:n näkemyksen mukaan väistämättä lisäämään alkoholin kokonaiskulutusta. Alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu heijastuu nopeasti alkoholista johtuvaan kuolleisuuteen ja sairastavuuteen, lisää sairaaloissa tehohoidon tarvetta ja alkoholin aiheuttamaa työkyvyttömyyttä.

SAK yhtyy luonnoksessa esitettyyn arviointiin 5,5 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyynnin muutoksen työllisyysvaikutuksista. On epätodennäköistä, että kauppojen tai kioskien henkilökuntaa lisättäisiin muutoksen seurauksena. Lähinnä lisätyövoiman tarvetta voisi olla pienissä kaupan yksiköissä, mutta todennäköisesti

myynnin kasvu keskittyy suuriin kaupan yksiköihin. Sen sijaan Alkojen henkilökunnan ja toimipisteiden määrään muutoksella voisi olla vaikutusta, koska muutoksen seurauksena Alkon myynnin voidaan arvioida vähenevän merkittävästi. Juomien valmistajien työllistämiskykyyn oleellisesti vaikuttaa, missä määrin suuret kansainväliset juomien valmistajat lisäävät maahantuontia ja syrjäyttävät kotimaisia valmistajia markkinoilta.

Kauppojen vähittäismyynti kilpailee ravintoloiden anniskelumyynnin kanssa. Koska oletettavasti kauppojen vähittäismyynti lisääntyy, voi tämä vähentää ravintoloiden myyntiä ja sitä kautta myös työllisyyttä. Toisaalta pitemmät ravintoloiden aukioloajat lisäävät työvoiman tarvetta.

Uudistuksen seurauksena voi matkustajatuonti jossain määrin vähentyä. Matkustajatuonnin kehityksen kannalta oleellinen kysymys on, millaiseksi hintaero Suomen ja esimerkiksi Baltian maiden välillä muodostuu alkoholijuomien osalta. Tältä osin työllisyysvaikutuksia on vaikea arvioida.

Sen sijaan on selvää, että alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu lisää sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä järjestyksen valvonnan tehtäviä ja sitä kautta myös jossain määrin työllisyyttä.

Yksityiskohtaisia kommentteja

Esityksen 17§ koskee alkoholijuomien vähittäismyyntilupia ja niiden myöntämisen edellytyksiä. Esityksen perusteella aiempaa vahvempien alkoholijuomien vähittäismyynnin lisääntyminen mahdollistuu. Tämä tapahtuu elintarvikekauppojen, kioskien ja huoltamoiden saadessa mahdollisuuden myydä vahvempia alkoholijuomia. Tältä osin kyseessä on terveystieteellisesti tietoinen ratkaisu, jolla lisätään kuolleisuutta, sairastavuutta ja työkyvyttömyyttä.

Alkoholijuomien vähittäismyynnin mahdollistaminen anniskeluluvan yhteydessä tai käsityöläisöluiden vähittäismyyntiluvan mahdollistaminen ovat kokonaiskulutuksen kannalta merkitykseltään vähäisempiä kuin edellä mainittu myynnin laajennus eivätkä samassa määrin lisää terveystieteellisiä ongelmia.

Alkoholijuomien anniskelulupaa myönnettäessä on tärkeää, että anniskelualue on sellainen, että sitä voidaan valvoa tehokkaasti. Tämä edellyttää, että henkilökuntaa on riittävästi ja vastaava hoitaja tai varavastaava on paikalla. SAK pitää hyvänä ehdotuksen kirjausta siitä, ettei anniskelualueeksi saa hyväksyä urheilu-, liikunta-, musiikki- tai muun niihin verrattavan tapahtuman yleistä katsomotilaa. On myös perusteltua, että ehdotuksessa 21§:ssä todetaan, milloin anniskelulupaa voidaan rajoittaa tai jättää myöntämättä.

Alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti on nykyisen alkoholilain perusteella kiellettyä ja saa esitetään myös luonnoksen 30§:ssä. Sinällään SAK:lla ei ole huomautettavaa esitystä kohtaan, mutta SAK:n mielestä on epävarmaa, kuinka hyvin lain noudattamista tältä osin voidaan valvoa.

SAK pitää perusteltuna, ettei alkoholijuomien vähittäismyyntiaikaa ole tarkoitus laajentaa lukuun ottamatta Alkon myyntiajan pidennystä iltaisin klo 21:een maanantaista perjantaihin. Anniskelupaikka saa ehdotuksen mukaan jatkaa anniskeluaikaa lupaviranomaiselle tehtävällä ilmoituksella. Kyseinen jatkoaikailmoitusmenettely vaikuttaa joustavalta käytännöltä, mutta jos jatkoaikaluvista luovutaan, on varmistettava, miten työturvallisuutta, ympäristöhaittoja, liika-anniskelua ja muita häiriöitä ehkäistään.

On tärkeää, että vastaavan hoitajan läsnäolovelvoitteesta vähittäismyynti- ja anniskelupaikoissa pidetään kiinni. Samoin on perusteltua, että anniskelupaikoilta, joilla on käytössä jatkoaika anniskelussa, edellytetään riittävää järjestyksenvalvojen käyttöä järjestyksen ja turvallisuuden takaamiseksi anniskelupaikassa ja sen välittömässä läheisyydessä. Kyse on sekä henkilökunnan että asiakkaiden turvallisuudesta.

Kunnan mahdollisuus kieltää anniskelun jatkuminen klo 1.30 jälkeen alueellaan tai määrättyllä kunnan alueella on tarpeellinen joissakin tapauksissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden edistämiseksi. Se ei saa kuitenkaan perustua joidenkin anniskelupaikkojen tietoiseen syrjimiseen.

Luonnoksessa esitetty omavalvontasuunnitelma parhaimmillaan voi toimia hyvin, mutta valitettavasti se ei poista mahdollisten laiminlyöntien mahdollisuutta. Myös anniskelu- ja aukioloaikojen vapautumiseen liittyy riski alkoholijuomien pimeästä myynnistä ja harmaan talouden lisääntymisestä. Tämän vuoksi on osoitettava riittävät voimavarat viranomaisvalvontaan. Tämä on tarpeen harmaan talouden torjunnan kannalta. Osaltaan harmaan talouden torjunnassa voidaan hyödyntää alkoholielinkeinorekisteriä, mutta myös muita keinoja on käytettävä. Valvonnan toteutumisen kannalta tiedon kulun eri viranomaisten välillä on oltava joustavaa ja hyvin toimivaa.

Omavalvontaan liittyy luvanhaltijan vastuu henkilökunnan osaamisesta. Tähän liittyen uutena asiana lakiluonnoksessa ehdotetaan alkoholilain osaamista osoittavan osaamistodistuksen edellyttämistä anniskeluvanhaltijan anniskelua ja alkoholiyhtiön vähittäismyyntiä sekä niiden valvontaa hoitavalta henkilöltä. Osaamistodistuksen mallista päättäisi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomainen. SAK pitää tärkeänä, että osaamistodistukseen vaadittavat kriteerit määritellään jo ennen lain voimaantuloa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry